

Бідняк Ганна Сергіївна,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
к.ю.н., доцент, майор поліції

ДО ПИТАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВИБОРЧИХ ДОКУМЕНТІВ

Конституційно закріплене народне волевиявлення через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії, обов'язково супроводжується складанням певних документів, серед яких виборчі бюлетені, протоколи підрахунку голосів, протоколи про підсумки підрахування голосів, про результати виборів, тощо. Незважаючи на суворі правила проведення виборчої процедури і встановлену відповідальність за їх порушення, залучення поліцейських та військовослужбовців для забезпечення правопорядку під час виборів, статистичні дані вказують на неодноразові випадки різноманітних порушень.

Так, за даними МВС України за день голосування, що проводилось 25 жовтня 2020 р., поліцейські відкрили вісім кримінальних проваджень за фактами порушень під час виборів, складено п'ять адміністративних протоколів. Загалом надійшло 121 заяви та повідомлення, пов'язані з виборчим процесом. Найбільше порушень зафіксовано у Одеській області – 35, у Херсонській – 31, у Київській – 24, у Донецькій – 9, по 8 – у Сумській та Волинській, 6 – у Хмельницькій. Здебільшого події стосувалися: незаконної агітації – 19 випадків, конфлікту – 14, фальсифікації виборчих документів – 10, фотографування виборчого бюлетеня – 8, незаконного опитування – 4, підкупу виборців – 4, перешкоджання роботі виборчої комісії – 3, знищення або псування бюлетеня – 2, спроби винесення бюлетеня – 2 [6].

Доказування фальсифікації виборчих документів не можливо без призначення та проведення судових експертиз. Як свідчать результати опитування практичних співробітників, здебільшого об'єктами дослідження виступають підписи, виконані від імені виборців. При цьому, такі дослідження відрізняються багатооб'єктністю і трудомісткістю. В документах важливо вирішити не тільки питання ідентифікації осіб, а встановлення виконання підписів однією особою. Нерідко зустрічається виконання свого власного підпису від імені виборців із збереженням власної транскрипції – 64 %; виконання вигаданого підпису із монограмою букв імені та прізвища – 27 %; інші способи – 9 % виконання підписів.

Прикладом можуть бути події 2004 року, коли під час президентських виборів головними кандидатами в переможці були В. Янукович та В. Ющенко. В Дніпропетровській Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр

МВС України надійшла постанова про призначення почеркознавчої експертизи, об'єктами дослідження якої були виборчі документи у великій кількості. На вирішення перед експертом були поставлені питання: «Чи виконані підписи в представлених документах однією особою? Якщо так, то чи не виконані вони гр. Н.?». Після дослідження, експерт, оцінивши всі наявні ознаки, дійшов висновку, що всі підписи, виконані від імені різних осіб були виконані гр. Н., яка була у складі виборчої комісії.

Якщо дослідження власного підпису працівника від імені виборців із збереженням власної транскрипції не викликає труднощів у ідентифікації, то при виконанні вигаданих підписів, вони обов'язково наслідують ознаки справжнього підпису виконавця. Деякі з них видимі неозброєним оком. Необхідно звернути увагу на такі загальні ознаки, як уповільнений темп письма, зниження координації рухів та ступеня виробленості, зниження або відсутність поєднань між елементами, нерівність лінії підпису, недиференційований нажим тощо. Серед приватних ознак в спірному підпису слід виділити явно виражені точки початку та закінчення рухів, хвилястість прямолінійних елементів, тощо. Вигадані підписи, які нерідко за транскрипцією збігаються з прізвищем особи виборця, обов'язково порівнюють не тільки зі зразками підписів виконавця, а і з його почерком. Цей факт необхідно враховувати слідчому заздалегідь і відбирати порівняльні зразки в повному обсязі.

На думку науковців, підробленими офіційними документами вважаються не тільки ті документи, які виготовлені неналежним чином (містять неправдиві відомості, але є правильними за формою), а й ті, що виготовлені незаконно [3, С.5]. Підтверджуючи дане твердження, слід зазначити, що під час дослідження виборчої документації нерідко перед експертом постають питання стосовно способу виготовлення бланку документа. Не гаючи часу, в таких випадках доречно відразу призначати комплексну почеркознавчу та технічну експертизу документів.

Ще одним вагомим об'єктом дослідження під час реалізації виборчого права є кліше печаток та їх відбитки. Хоча наказом не обов'язкове застосування печаток, на виборчих документах вони відіграють роль додаткового захисту від підробки. Тому питання щодо способу нанесення відбитків печаток на виборчих документах вважаємо актуальним. Зокрема, за їх наявності, можливо встановити послідовність нанесення друкованого тексту, підпису та відбитку печатки, що може слугувати додатковим доказом про невідповідність встановленому зразку.

Таким чином, зазначимо, що під час виявлення недійсної виборчої документації варто звертати увагу не тільки на загальний вигляд документів, а й підписи, відбитки печаток, спосіб виготовлення бланків. Для внесення неправдивих даних в документах правопорушники виконують власний підпис від імені інших осіб або підпис з вигаданою транскрипцією. Для повного та швидкого експертного дослідження такого роду об'єктів, доречно призначати комплексну почеркознавчу та технічну експертизу документів.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України редакція від 01.01.2020 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України редакція від 27.10.2020 № 2341-III (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131)
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Парасюк Н.М. Незаконні дії з документами, бланками, штампами та печатками за кримінальним правом України: юридичний аналіз складів злочинів (ст. ст. 357, 358 КК України) : ареш... канд. наук: 12.00.08. Львів, 2011. 20 с.
4. Методика дослідження підписів – код державної реєстрації № 1.1.53 від 03.03.2010. Уклад.: З.С. Меленевська, К.М. Ковальов, Н.Г. Шпакович. ДНДЕКЦ МВС України; К., 2009. 21 с.
5. Методика технічної експертизи бланків документів – код державної реєстрації № 2.3.39 від 06.02.2009. Уклад.: К.М. Ковальов, В.В. Коваленко. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2009. 14 с.
6. Офіційний сайт МВС України URL:<https://mvs.gov.ua/>

Богданюк І.В.

кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувачий лабораторії інженерно-технічних, екологічних, військових досліджень та досліджень відео-, звукозапису

Бублик О.В.,

науковий співробітник лабораторії

Чернюк В.Ф.,

науковий співробітник лабораторії

(Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. М.С. Бокаріуса)

ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ КОМПЛЕКСНИХ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Незважаючи на численність теорій причинного зв'язку і значну кількість наукових публікацій, однозначного вирішення проблеми причинності у кримінальному праві досягти поки не вдалося. При цьому причинний зв'язок між діями і суспільно небезпечними наслідками, як обов'язкова ознака об'єктивної сторони злочинів з матеріальним складом грає істотну роль в процесі кримінально-правової кваліфікації. Питання причинного зв'язку традиційно і безспідставно вважається одним з найскладніших в кримінальному праві.